

Au Yong và Kẻ Cắp Phần Lan

ORCHID FEVER: “Au Yong and The Pollen Thief” - nguyên tác của Eric Hansen

Paphiopedilum hookerae

“Minh phải tìm hiểu chính mình qua từng ngày trong cuộc sống,” Au Yong Nang Yip, người đàn ông sáu mươi ba tuổi vừa nói vừa cung tay đâm mạnh vào thùng cát. Tôi cảm thấy sự rung chuyển dưới nền nhà qua mỗi cú đâm. Vết chai lì trên mu bàn tay ông ta càng dày mỗi khi ông nói đến hoa lan.

Au Yong sinh sống gần hết cuộc đời ở Sarawak, vùng đất về phía đông Malaysia và thuộc về miền duyên hải phía Bắc của Borneo. Ông kể lại về cuộc sống của người đàn ông trẻ ở Kuching, một thành phố nhỏ bên bờ biển Nam Trung Hoa, nơi đây ông đã trải qua cuộc sống khốn khó trong đời.

Chính người anh của ông đã đuổi ông ra khỏi công việc kinh doanh vài vốc của gia đình. Không có một nguồn lợi tức nào để nuôi sống bản thân, gia đình, vợ con. Sự nóng giận bất thường, không kiểm soát được chính mình cũng bắt đầu từ đây.

Paphiopedilum hookerae
Marlow Orchids

Au Yong giải thích “*Sự giận dữ bắt đầu trong lòng tôi, nó như lửa cháy trong đầu.*” Có đến ba lần, người qua đường đã phải ngăn cản ông lại vì thái độ hung tợn trên gương mặt của ông. Mỗi lần như thế họ đều nói “*Ông nên nhìn lại mình trong gương đi, vì mặt ông đờ đờ sát khí như là muốn giết ai đó.*” Thật là chuyện khôi hài, Au Yong vẫn trầm nghĩ như vậy.

Ông thường bỏ qua những lời cảnh báo tương tự, cho đến một ngày ông viếng thăm một thầy pháp để xin lời khuyên bảo. Vị này quả quyết rằng ông có chân tướng của của một kẻ sát nhân. Ông thầy pháp đã thất một vòng tam sắc: vàng, đen, đỏ làm bùa chú cho ông mang vào hầu có thể kiềm chế ông mỗi khi nóng giận. Thầy pháp cũng khuyên ông nên chú tâm vào đạo giáo trước khi quá trễ, nếu không trong vòng một năm ông sẽ phạm tội sát nhân.

Theo lời thầy pháp Au Yong đã đeo vòng cổ sợi dây bùa tam sắc đỏ từ năm 1962 đến 1968. Thay vì chú tâm vào tôn giáo thì Au Yong lại tìm đến với hoa lan, ông đặt hết tâm tư vào loài hoa hoang dã này. Năm 1969, ông bắt đầu khai trương, mở đầu sự nghiệp với loài hoa này và dây bùa chú cũng biến mất trong vòng một đêm thôi.

Au Yong là một người cương quyết và có một sức mạnh vô hình thiên phú. Khi ông định thần nhìn vào thẳng vào ai đó, có thể làm cho đối phương mất tự chủ. Ông cũng có thể thay đổi sắc diện mình từ một trạng thái hung hãn sang hiền hòa tĩnh lặng chỉ trong giây lát. Mỗi khi ngồi yên như thiền định thì những chuyện phù phiếm cũng chẳng chi phối được ông ta. Người dân địa phương rất kính trọng ông và cũng có đôi phần sợ sệt vì họ nghĩ rằng ông có một sức mạnh huyền bí nào đó và điều đó chắc cũng có thật.

Nhiều năm về trước, lần đầu tiên tôi biết đến Au Yong, chính là lúc có một người đàn ông đến hỏi chúng tôi bằng tiếng Quan Thoại. Thay vì trả lời câu hỏi, ông Yong chỉ nhìn thẳng vào người đàn ông đó, chỉ trong ba mươi giây ngắn ngủi, người đó đã ngất xỉu đi. Tôi thật sự không thể nào giải thích được hiện tượng xảy ra trong lúc đó. Tôi chẳng bao giờ bàn luận về việc này nhưng tôi luôn thầm nghĩ đây chính là một sức mạnh thần bí mà ông ta có thể truyền qua cho người khác.

Au Yong cũng là một người tự trọng, có lối sống đơn giản, chân thật không giả dối. Ông sinh sống cùng đại gia đình của mình theo phong tục truyền thống Trung Hoa. Bao quanh nơi họ sinh sống toàn là những trang trại hoa lan nên được gọi là Rừng Lan (orchidwood). Từ trong nhà nhìn ra, bất luận về hướng nào cũng toàn là hoa lan, bạt ngàn như một biển hoa. Ngoài những trang trại hoa lan, ông còn sở hữu một trạm xăng Esso và một cửa hiệu buôn bán video, sửa chữa TV. Ông thôi học khi hết lớp năm, nhưng với tính siêng năng, chuyên cần, và một quyết tâm lo cho gia đình của mình ông chăm lo, hướng dẫn con cái trong việc học hành, vài người con ông đã tốt nghiệp đại học ở Hoa Kỳ, một trong các con ông là Bác Sĩ ở New York.

Dưới cái nhìn của Tây Phương thì Au Yong thật là một người khá mâu thuẫn. Nhưng đối với người Á Châu thì đây lại là những điều cần thiết để dung hòa bản tính của một con người.

Chẳng hạn ông ta là một người tôn sùng đạo Phật, nhưng ngang nhiên dùng ma thuật và lại là một người năng động trong hội đoàn giáo hữu Kito. Ông là người bốc thảo dược Trung Quốc thuần túy, nhưng vào những ngày rằm ông lại pha chế những chai nước đặc biệt gọi là mang điều tốt lành, may mắn, hạnh phúc và cả sức khỏe nữa. Vào những ngày bố thí phước thiện, người ta đua nhau tìm đến ông để xin những chai nước này.

Paphiopedilum amabile
Orchids Limited

Sự thành đạt của ông rất rõ nét trong nhiều loại kinh doanh khác nhau. Trang phục thường ngày của ông Au Yong rất giản dị, chiếc quần short rộng, chiếc áo trắng không tay để lộ bờ vai thẳng thắn, cùng cánh tay khỏe mạnh. Ông là bậc thầy về môn T'ai Chi (khí công) nhưng mỗi ngày ông vẫn bỏ thời gian để cử tạ, đâm đá vào các thanh gỗ để luyện võ thuật. Thời gian còn lại là chăm sóc hoa lan. Chính những hành động vừa nhẹ nhàng thanh nhã, vừa kỳ lạ đã tạo ra một Au Yong đặc biệt lôi cuốn.

Rừng Lan cung cấp cho thị trường hoa tươi ở địa phương những cành địa lan lai tạo tươi tắn nhiều sắc màu. Trên thế giới người ta biết đến tên Au Yong chính là vì kiến thức của ông về các loài lan nguyên chủng tại Borneo. Vào năm 1975, ông chính là người đã việc canh tác lan hài *Paphiopedilum hookerae* trở lại với sự hỗ trợ của bạn ông Fumi Sugiyama, một nhà trồng trọt người Nhật rất có uy tín. Vườn lan của Au Yong được xem là lớn nhất tại Borneo. Có thể tìm thấy đủ các loại lan hài nào là *Paphiopedilum stoneii*, *Paph. sanderianum*, *Paph. amabile*, *Paph. volonteatum*, *Paph. rothschildianum* và *Paph. lowii*. Một loại lan đặc biệt cũng được biết đến như *Phalaenopsis violacea*

Paphiopedilum volonteatum
Orchids Limited

Bulbophyllum beccarii
Orchids Limited

(đặc biệt là màu trắng) và những giống lan lọng nguyên sinh *Bulbophyllum* species.

Một trong những cây lan hiếm trong bộ sưu tập của Au Yong là lan lọng *Bulbophyllum beccarii*, được mang tên của nhà thực vật học người Ý: Odoardo Beccari, người đã từng đến Sarawak trong nhiều thập kỷ. *Bulb. beccarii* khi nở hoa có mùi hôi thối như xác chết của ngàn con voi. Mùi này lôi cuốn đám ruồi nặng, và đây chính là sự thụ phấn hoa lan nhờ vào côn trùng. Lan lọng *Bulb. beccarii* được xem là loài khó trồng nhất. Nó chiếm khá nhiều chỗ trong nhà kiếng. Hoa vừa nhỏ, vừa xấu lại tầm thường, thế nhưng người chơi lan lại muốn thử trồng xem sao. Hàng năm những người yêu lan khắp nơi trên thế giới đều đến đây vì lòng ngưỡng mộ đối với Au Yong, người đã khiêm tốn cho việc mình quan tâm đến hoa lan chỉ là sở thích. Rõ ràng việc kinh doanh của ông đã vượt xa mức thú tiêu khiển ấy. Bất kỳ ai có hứng thú đặc biệt đến lan của vùng Borneo, thì trước sau gì cũng sẽ tìm đến nhà của bậc sư phụ Au Yong ở trên đường Rock Road ở Kuching. Những khách đến thăm viếng rất đa dạng bao gồm các nhà thực vật học, nghiên cứu, sử học,

thực vật, nhiếp ảnh gia, người sưu tầm lan hiếm quý, nhà viết sách và bất kỳ ai có hứng thú đặc biệt về lan rừng của vùng Borneo. Ông ta là người hiếu khách, chân tình nhưng hơi thô lỗ và cũng là người thiếu nhân nại đối với những kẻ cơ hội, coi thường người khác. Chính vì những lý do đó, nên không phải ai ai cũng có cuộc viếng thăm hoàn hảo, đáng nhớ. Ông nói với tôi: *“Tôi thường dẫn các khách vào tận rừng để mục kích sở thị ngắm nhìn hoa lan, nhưng tôi không làm việc ấy nữa.”* *“Bác sĩ Jack Fowlie, Earl Ross, B.S. Asher, Tony Lamb, và cả ông Phillip Cribb ở Kew. Hầu như tất cả những người nổi tiếng hiện tại, họ đều đến đây để thu thập những thông tin cần thiết. Tôi giúp họ nhìn thấy những cây lan mà họ muốn biết như: Paphiopedilum stoneii và những cây Bulbophyllum. Tôi đích thân lái xe đưa họ vào rừng sâu, mang đủ các thứ từ thức ăn, nước uống đến dụng cụ nữa. Tôi làm việc như trâu bò. Dưới nhiệt độ nóng bức như thiêu đốt, nhưng tôi vẫn kiếm được những cây lan mà họ mong muốn. Sau khi đó, họ trở về, họ viết sách và họ chẳng hề nhớ đến người đã giúp họ. Au Yong? Là ai vậy nhỉ?”*

Trong lúc chúng tôi trò chuyện cũng có một người cũng góp chuyện. Au Yong giới thiệu đây là ông Wu, một người có tâm huyết với hoa lan, là một khách hàng trung tín và cũng là cộng sự đắc lực. Ông giới thiệu ông Wu như sau: *“Đam mê của ông ta là hoa lan, một bộ sưu tập phong phú, nhưng công việc chính của ông ta là một tay đòi nợ chuyên nghiệp. Đây là Kuching, chẳng cần đến luật sư gì cả. Nếu ai đó thiếu nợ mà không trả, chỉ cần gọi cho Mr Wu. Khi con nợ nhận được điện thoại của Mr. Wu, chẳng cần phải chờ đến mặt trời lặn là họ đã mang tiền đến trả. Thật là đáng sợ!”*

Ông Au Yong huyền thuyên trò chuyện về việc kinh doanh lan của mình trong lúc con trai ông trồng lại những chậu hoa và mang thức uống vào cho chúng tôi. *“Chúng tôi làm tất từ A đến Z. Từ việc thụ phấn hoa lấy quả, lấy hạt, gieo cây con, nói chung là mọi việc. Tôi chẳng có một văn bằng về thảo mộc nào cả, chỉ tự học hỏi bằng cách quan sát. Đây chính là nguyên do tại sao tôi hiểu nhiều về lan. Vị thị trưởng của Sarawak, ông Taib Mahmud thường gọi tôi là vua hoa lan (the Orchid King), nhưng cho đến thời điểm này tôi cũng chẳng có lấy một giấy phép nuôi trồng nào từ bộ nông lâm cả! Họ đòi hỏi tôi phải có văn bằng chuyên môn mới cấp giấy phép. Tôi trưng bày những thành phẩm về gieo hạt thụ phấn v.v... nhưng vẫn không có mảnh giấy phép nào cả. Đúng thời điểm đó, bà vợ của các ông lớn ấy đều đến đây để mua hoa. Với những bó hoa lan tươi to đùng đó, họ đều biết tôi là ai, nhưng còn ông chồng của họ thì sao? Các ông ấy ngồi chờ sẵn ngoài xe và ngó lơ về hướng khác.*

Paphiopedilum stoneii
Dr. Giuseppe MAZZA

Tôi hỏi vậy chứ những cây giống ấy ông lấy từ đâu vậy?

Và Au Ong trả lời lấp lửng: “*Đừng nói chuyện dư thừa với tôi! Ông nghĩ là chúng từ đâu tới? Cây thì mọc trong rừng, hẳn là phải ở nơi đó thôi. Tôi là người theo đạo Phật, người sống vì gia đình, thế nên tôi chỉ lấy đủ những gì cho việc nhân giống thôi. Lan giống như gia đình của tôi, tôi cần bảo vệ chúng. Làm cho chúng sinh tồn và đó là công việc của tôi.*”

Au Yong kể cho tôi nghe về cái đập thủy điện to lớn đang xây cất bên dưới chân núi Bakun, gần cửa sông Balui của Sarawak. Hồ chứa nước này rất lớn và có thể bao trùm hơn 600 kilo mét vuông của khu rừng nhiệt đới này. Cây cối nơi đây đã bị đốn hạ. Bốn ngàn dân cư của năm mươi hai bản làng đang chờ đợi tái định cư. “*Chúng ta chẳng có cách nào ngăn cản chính quyền đốn hạ cây rừng để làm điện hoặc bắt đầu trồng những cây cọ dừa thay vì bảo vệ cho lan và thảo mộc khác được sinh tồn.*”

Au Yong nói tiếp. “*Tôi hỏi bạn, tại sao luật lệ của CITES ngăn cản chúng ta buôn bán chúng? Tôi đề nghị bộ phận bảo vệ nông lâm nên thiết lập một nhà vườn lan riêng để gìn giữ những cây mà họ tìm thấy, nếu họ không muốn chúng tôi thu nhặt về, nhưng xem ra họ chẳng hứng thú gì về việc bảo vệ hoa lan. Thay vào đó họ đã nhận tiền của các công ty lâm sản để họ triệt hạ, phong tỏa rừng trước thời hạn. Chính bộ lâm nghiệp cũng là nơi cấp giấy phép (CITES) mỗi khi mang lan nguyên chủng của Borneo ra các nơi khác hoặc xuất cảng chúng. Mỗi khi muốn đem lan ra khỏi Bakun tôi cần tới 2 loại giấy phép, một của cơ quan kiểm dịch thực vật và một của bộ lâm nghiệp. Thế nhưng khi đến cơ quan này thì họ lại đòi giấy phép của cơ quan kia trước, thật là rắc rối. Lắm lúc tôi phải đi tới, đi lui không biết bao nhiêu lần, mà chẳng có gân gì cho cam, mỗi lượt cũng phải sáu dặm. Đôi khi tôi phải đi cả chục lượt vì nhân viên không có tại văn phòng, mà khách hàng của tôi chỉ mua cây với số lượng nhỏ thôi, nên thật phí thời gian lẫn tiền bạc. Không biết họ làm thế với mục đích gì nữa. Trong khi đó họ lại để cho các công ty lâm sản giết chết không biết bao nhiêu cây lan hiếm quý tại Bakun. Họ phàn nàn việc du khách giấu lan trong vali để mang ra nước ngoài. Nếu họ phát hiện tôi mang lan ra nước ngoài mà không có giấy tờ hợp pháp, thì vườn lan của tôi phải đóng cửa thôi. Tôi một tín đồ Phật giáo, nhưng tôi cũng phải chửi họ thật là tồi tệ!*”

Năm trước đây, tôi có dẫn một nhóm người trồng lan đến Kuching để gặp gỡ Au Yong. Trong suốt thời gian thăm viếng Au Yong đã cho chúng tôi thưởng lãm một loài Vanda rất đặc biệt, khi nở có hương thơm ngào ngạt.

Au Yong cho biết. “*Địa phương chúng tôi gọi là tepekanng các nhà thực vật gọi là Vanda dearii.*” Ông vừa nói và đưa cây lan về hướng tôi. Tôi nghe thấy tiếng rè rè của mô-tơ chuyển động, tiếng đóng mở của ống kính, tiếng click của máy chụp ảnh hoà đều vào nhau như tiếng chuyển động của súng máy vậy.

Vanda dearei

Pinterest

“*Hãy ngửi xem.*” Tôi sát mặt vào cánh hoa vàng óng, một mùi hương ngọt ấm mùi vanilla xen lẫn mùi quế tràn về.

Ông Au Yong liền hỏi: “*Tuyệt chứ?*”

“*Rất tuyệt vời.*”

Một phụ nữ ở bên trái tôi chồm tới để thưởng thức hương thơm của cánh hoa vàng đó. Bà vươn thẳng người lên và nói: “*Hương thơm này khiến người ta muốn trần mình và quỳ lạy vào hoa thôi.*” Nghe xong câu này, Au Yong nhướn hàng lông mày nhìn về phía tôi, không nói câu gì nhưng như ngầm hỏi.

Hương thơm của cánh hoa vàng tiếp tục tỏa ra, có một vị khách với bộ ria được cắt tỉa cầu kỳ, ông nhắm mắt và hít mùi thơm thật sâu vào và thở ra nhẹ nhẹ và tôi nghe được tiếng thì thầm, “*Ồi...thật giống như da thịt một phụ nữ đẹp.*”

Sau cùng, một phụ nữ cao niên nhỏ nhắn. Bà hít vội hương thơm, chớp chớp đôi hàng mi, đứng xoay xoay gót giày, nín thở giây lát rồi thốt lên “*Vô cùng quyến rũ! Hoang dã...liêu trai.*”

Trong chuyến viếng thăm vào năm 1998, Au Yong cho tôi biết rằng vài năm trước, khi ông mang cây lan *Vanda dearei* đến dự cuộc triển lãm hàng năm ở Singapore. Vì sự mong manh của những cánh hoa khi đang nở, nên Au Yong quyết định phải mang theo và đặt nó trên lòng trong suốt chuyến bay từ Kuching đến Singapore. Với cách này mới giữ cho cây hoa được hoàn hảo và hoa sẽ nở đúng thời điểm trưng bày. Trong buổi triển lãm, nhiều vị giám khảo cũng như các chủ nhà vườn đã vây quanh ông chào mừng và tò mò không biết cây ông mang đến có thắng giải hay không. Au Yong khá mệt mỏi, nên không chú ý đến cây lan của mình, hơn nữa trong lúc chăm thi, chủ nhân cũng không được phép có mặt. Sau khi công việc chăm điểm hoàn tất, ông được cho biết là cây ông mang đến không đủ tiêu chuẩn vì cây đã bị hư hại.

“*Không, không thể nào được! Hãy chỉ cho tôi biết hư hại ở chỗ nào!*” Một trong số các vị giám khảo bước đến cây hoa của Au Yong, chỉ vào túi phần hoa đã bị thiếu mất trong chiếc hoa đang nở. Au Yong nhìn kỹ, quả thật là như thế. Đứng vào lúc ấy, cơn nóng giận mà ông thầy pháp ở Borneo đã cảnh báo cho ông từ năm 1962 bỗng nhiên trở về. Ông cảm thấy trong đầu nóng ran như ngọn lửa trong lò than hồng bùng lên, ông tình nghi chính vị giám khảo, người rất hứng thú với cây lan đã lấy trộm phần hoa của ông, để cho một người trồng lan tại Singapore đoạt được giải này.

Au Yong nhìn thẳng mặt hắn ta: “*Chính ông đã ăn cắp phần lan của tôi!*”

“*Không! Không phải là tôi, tôi không hề đụng đến cây của ông,*” người giám khảo khiếp sợ thốt lên.

Au Yong nói: “*Hắn ta nói láo! Tôi có thể nhìn thấy trên gương mặt của hắn. Nếu hắn thành thực, sao hắn không giám nhìn thẳng vào tôi? Hắn là chính là kẻ ăn cắp phần lan.*”

Tôi lại hỏi “*Vậy anh làm gì?*”

Au Yong trả lời “*Tôi không làm gì cả. Nhưng nếu việc này xảy ra ở Kuching, tôi chỉ cần gọi cho văn phòng đòi nợ thuê của Mr. Wu là xong chuyện ngay.*”

Anaheim Hill 3-2018
Nguyễn Anh